

ТРАДИЦІЯ ПЛЕТІННЯ СІТЧАСТИХ ПОЯСІВ: ТЕХНІКА, ЕТНОЛОКАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ, ДЕКОР

Олена КОЗАКЕВИЧ

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-8742-4337>

кандидат мистецтвознавства,

науковий співробітник,

Інститут народознавства НАН України,

відділ народного мистецтва,

проспект Свободи, 15, 79000, м. Львів, Україна,

e-mail: kozakevych.olena@gmail.com

Досліджуються етнолокальні та мистецькі особливості плетених сітчастих поясів як важливої складової українського вбрання і текстилю. Відсутність характеристики техніки плетіння, окреслення найприкметніших ознак декору, спільних та відмінних способів носіння, виготовлення й оздоблення визначила *актуальність* та *новизну* статті.

Мета статті — виявити виняткові параметри техніки плетіння та технологічних прийомів виготовлення сітчастих поясів, простежити формування художніх особливостей у контексті соціокультурних та етномистецьких чинників кінця ХІХ — початку ХХІ ст. *Об'єктом дослідження* є плетені сітчасті пояси в комплексах народного одягу України, а *предметом* — унікальні й універсальні параметри їхнього декору. *Методологічна основа* — принцип системного підходу та комплексного дослідження. Для студіювання предмета дослідження застосовано порівняльно-історичний метод. Метод реконструкції полягає у вивченні техніки плетіння. Мистецтвознавчий аналіз апробовано в опрацьованні етнолокальних характеристик та декору сітчастих поясів. *Джерельною базою* для написання цієї статті стали наукові розвідки з окресленої тематики, авторські польові дослідження (2002—2019) та опрацьовання музейних і приватних колекцій (Київ, Львів, Коломия, Рівне, Луцьк та ін.).

Ключові слова: пояс, техніка, декор, плетіння, сітчаста структура, оздоблення, традиція, локальні особливості.

Olena KOZAKEVYCH

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-8742-4337>

candidate of arts (Ph. D)

researcher, Folk Art Department,

Ethnology Institute of NAS of Ukraine,

15, Svobody ave, 79000, Lviv, Ukraine,

e-mail: kozakevych.olena@gmail.com

TRADITION OF WOVEN SPRANG BELTS: TECHNIQUE, ETHOLOCAL FEATURES, DECOR

Ethnolocal and artistic features of woven sprang belts as an important component of Ukrainian clothing and fabrics are studied. The lack of characteristics of sprang technique, outlining the most noticeable features of the decor, common and different ways of wearing, manufacturing and decoration determined the *relevance* and *novelty* of the paper.

Paper purpose — to identify exclusive parameters of sprang technique and technological methods of manufacturing netting belts, to trace the formation of artistic features in the context of socio-cultural and ethno-artistic factors of the late ХІХ — beginning of ХХ centuries. The *research object* is woven sprang belts in the Ukrainian folk clothing complexes, and the *subject* — unique and universal parameters of their decor. *Research techniques* to be used are the principle of a systematic approach and comprehensive research. The comparative historical method is applied for study the subject of research and reconstruction method — for research the sprang technique. The art analysis in the study of ethnolocal characteristics and the decor of netting belts is tested. The *source base* for writing the paper is a scientific research on the chosen topics, author's field research (2002—2019) and a processing museum and private collections (Kyiv, Lviv, Kolomyia, Rivne, Lutsk etc.).

Results. In the paper technological features of textile sprang technique used in the manufacture sprang belts in Ukraine were characterized. The main centers as well as the tradition transformation of sprang belts in the context of sociocultural and artistic factors during the ХХ century are determined. Unique and universal features of a décor are find out, and the most characteristic colour combinations and ornamental compositions are revealed. Based on the processed items, we can say that this textile technique has become widespread almost throughout Ukraine. However, the changes have taken place in folk clothing and textiles, mainly since the middle of the ХХ century, have led to the levelling the tradition of wearing sprang belts in everyday life and, consequently, their weaving. It was led to extinction of sprang as weaving technique, but not for its complete destruction. In some areas it was continued, but rather in the context of traditions and rituals or the restoration of folk traditions.

Conclusion. The study of modern practices manufacturing components of folk clothing has shown a lively interest to reconstructions the belts from Polissya, Volyn, Vinnytsia or Stari Kutu since the beginning of the ХХІ century. This process take place at the level of continuation the local traditions within specify centers (Stari Kutu, Berezyov) or reproduction the items by individual craftsmen or creative teams (regardless of their ethnographic location).

Keywords: belt, technique, decor, sprang, netting structure, decoration, tradition, local features.

Вступ. Пояси — віддавна важливий компонент історичного й традиційного вбрання. Одна з основних і первинних функцій — підперізування, фіксування натільного, поясного та верхнього одягу. Зокрема пояси засвідчували соціальний статус, матеріальне становище й естетичні уподобання його власника. Виробам цієї типологічної групи відводилося чільне місце в українських звичаях та обрядах (сватання, весілля, народження, хрестини), з ними пов'язані вірування, прикмети і забобони. Окрім того, декоративні особливості поясів певною мірою підкреслювали художньо-стильові риси історичного костюма певного періоду чи етнолокальні ознаки, почасти унікальні (наприклад, слущькі пояси, гуцульські череси, старокутські сітчасті, полтавські плетені з «очками» та ін.). Вибір матеріалів, техніка виготовлення, колористики, узорів та способів оздоблення був продиктований соціокультурними, економічними, географічними, етнічними чинниками, а в народній одязі значною мірою — традицією, що головню позначилося на етнографічно-мистецьких характеристиках.

Плетені пояси (локальні назви — «пасина», «окравка», «окрайка», «очкур», «попружка», «крайка», «плетінка», «гачник» та ін.) вирізняються, перш за все, давньою технікою виготовлення — сітчастим плетінням («брання») — універсальною у багатьох етнорайонах України для виробів цієї типологічної групи. Утім, поширена упродовж тривалого часу була і в низці інших країн, що засвідчують матеріальні пам'ятки. Окрім поясів, плели жіночі головні убори, панчохи, мереживні оздоблення інтер'єрних тканин. Унікальність, однак, полягає в архаїчності цієї текстильної техніки, яка на основі артефактів датується зарубіжними вченими принаймні 1400-и рр. до Р.Х.

Стан проблеми дослідження. Опрацювання фахової літератури з окресленої тематики засвідчило, що відомості про використання на українських землях техніки сітчастого плетіння в історичному й етнографічному текстилі кінця XIX—XX ст., у виготовленні поясів зокрема, здебільшого спорадичні та різняться ступенем вивчення й інформативності. Головним чином це питання студіювали у контексті українського народного вбрання (плетені пояси, мереживні очіпки) та почасти текстилю (способи декору) [1, с. 951—966]. Переважно і вироби, і техніку

означено доволі абстрактно — «техніка плетіння», «плетені вироби», «сітчасте плетіння», «плетений пояс», «плетений пояс» — без характеристики технологічних прийомів, без уточнення терміна «плетіння» як текстильної техніки, а локальні ознаки окреслено доволі спорадично. Відсутність цього визначає актуальність статті і дає підстави стверджувати, що тема потребує поглиблених студій¹.

У науковій розвідці зосередимося лише на окремих працях і джерелах, які висвітлюють предмет нашого дослідження. Вироби сітчастої (ажурної) структури (пояси, очіпки), виготовлені архаїчною технікою плетіння, привернули увагу ще від другої половини XIX ст. — під час етнографічних та господарсько-промислових виставок на території Галичини². Наприкінці XIX — у першій третині XX ст. оригінальність цієї текстильної техніки спонукала музейників, дослідників і аматорів українського народного мистецтва до збору й фіксації відповідних пам'яток («Клуб русинок», А. Прусевич, сестра С. Парилле, музей при гімназії сс. Василянок та ін.). Окремі нотатки публікувалися, наприклад, у часописах «Нова хата», «Жіноча доля»; деякі з них лягли в основу наукових праць про український народний одяг і текстиль другої половини XX — початку XXI століття.

Однак про плетені пояси і техніку сітчастого плетіння у цих розвідках — здебільшого лише фрагментарні згадки: «Українське народне мистецтво. Вбрання» (1961) [2], «Український народний одяг» (1992) [3], Т. Ніколаєва «Історія українського костюма» (1996) [4], Т. Ніколаєва «Український костюм. Надія на ренесанс» (2005) [5]; М. Білан, Г. Стельмащук «Український стрій» (2000 [6], 2011 [7]), О. Косміна «Традиційне вбрання українців» (2008 [8], 2011 [9]) та ін.

Утім, увагу зосереджуємо саме на техніці сітчастого плетіння та плетених поясах. Польський дослід-

¹ У закордонних виданнях техніка сітчастого плетіння досліджується значно частіше.

² Крайова виставка у Львові (1877), Етнографічна виставка у Коломиї (1880), Господарсько-промислова виставка в Коломиї (1880), Сільськогосподарська та промислова виставка у Перемишлі (1882), Виставка ткацьких виробів і жіночих робіт у Львові (1882), виставка археологічна і етнографічна у Львові (1885), Етнографічна виставка в Тернополі (1887), Всеагальна Крайова виставка у Львові (1894) та ін.

ник Ян Фальковський (1937) [10] фіксує побутування плетених поясів на Гуцульщині (гуцульсько-покутському пограниччі).

На давні витоки цієї текстильної техніки та технологічні особливості звернула увагу Неоніла Здорова (1968) [11]. У статті авторка розмірковує про термінологію, яку доречно використовувати для означення цієї техніки, вказує на відміни між «плетінням» і «бранням».

Змістовною є монографія Савини Сидорович (1979) [12], де дослідниця уперше ґрунтовно аналізує архаїчну текстильну техніку «брання» — плетіння на рамах (кросенцях), окреслює процес виготовлення та технологічні прийоми, фіксує народні назви взорів. Зокрема зазначає, що сітчасте плетіння побутувало у виготовленні очіпків на Західному Поділлі аж до 30-х рр. ХХ ст. і характеризувалося розмаїттям ажурного орнаменту. Її висліди базуються здебільшого на польових розвідках різних періодів.

Ґрунтовними є статті Євгенії Полюхович (2004) [13] та Тетяни Пархоменко (2008) [14], в яких подано особливості плетіння поясів на Рівненському Поліссі. Ці дані зафіксовані авторками від старожилів у кількох місцевостях під час етнографічних експедицій, що особливо значуще.

Про плетені пояси — на основі експедиційних матеріалів — подано інформацію у монографіях А. Українець «Традиційний одяг Рівненщини» (2000) [15] та Л. Пономар («Народний одяг Правобережного Полісся середини ХІХ — середини ХХ століття») [16].

Авторка цієї статті вивчала окреслене питання у контексті локальних особливостей українського народного вбрання та текстилю, локальних особливостей поясів (2007) [17], (2007) [18], (2011) [19], (2015) [20], (2018) [21].

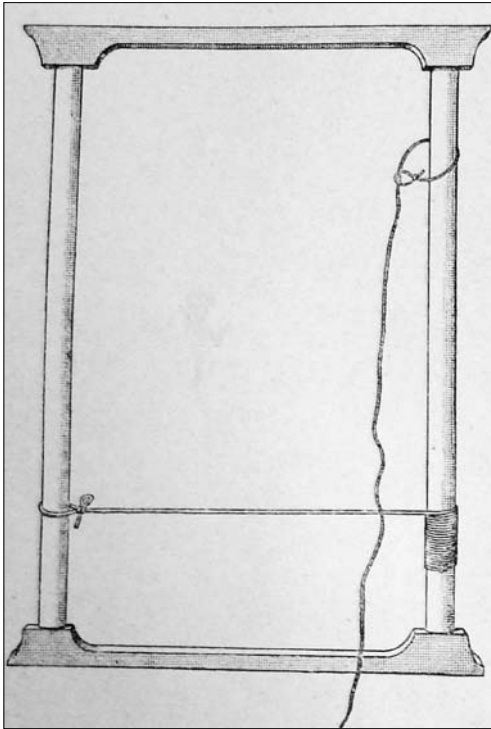
Джерельною базою послуговували матеріали, отримані в результаті наукових експедицій відділу народного мистецтва Інституту народознавства НАН України та авторських польових студій (далі — ПМА) упродовж 2004—2019-х років. Низку висновків про технічні та декоративні особливості поясів зроблено на основі опрацювання текстильних пам'яток з музейних збірок.

Мета статті — визначити унікальні та універсальні ознаки технологічних і етнографічно-

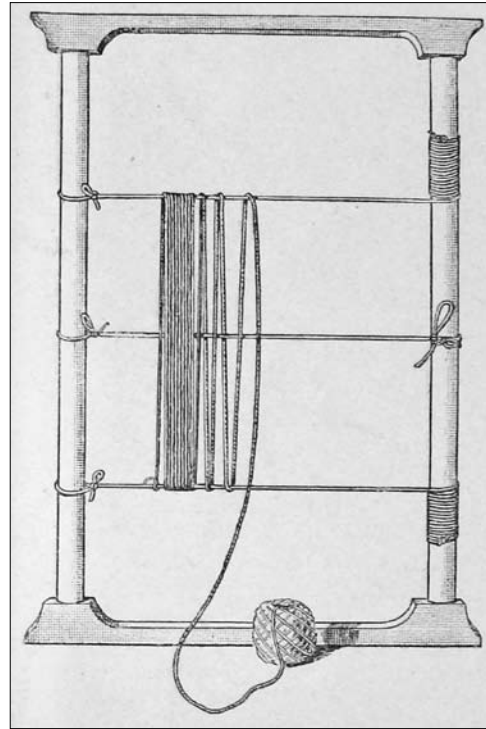
мистецьких характеристик сітчастих плетених поясів, які формувалися наприкінці ХІХ — упродовж ХХ століття. *Об'єктом дослідження* є плетені сітчасті пояси в комплексах народного одягу України, а *предметом* — унікальні й універсальні параметри їхнього декору. *Методологічна основа* — принцип системного підходу та комплексного дослідження. *Хронологічні межі* охоплюють кінець ХІХ — початок ХХІ ст., однак, розглядаючи історичний аспект, враховано і попередні періоди. *Територіально* окреслено всі етнографічні райони, з акцентуванням на тих, де техніка «брання» та плетені сітчасті пояси були більш розповсюджені чи про них існує достатньо відомостей з огляду на стан дослідження. *Наукова новизна* полягає у введенні в науковий обіг схем технічних прийомів сітчастого плетіння та локальних етномистецьких особливостей поясів. Один з головних практичних результатів студій — фіксація давніх та сучасних зразків техніки сітчастого плетіння від носіїв традиції з можливістю подальшої реконструкції.

Основна частина. Техніка сітчастого плетіння номінується також як «ткання на рамах», «в'язання на рамах», «єгипетське плетіння». В українській термінології здебільшого послуговуються терміном «сітчасте плетіння» (косичасте плетіння відрізняється технологічними прийомами. — О. К.). Від середини ХХ ст. почали використовувати термін «брання» (С. Сидорович, Н. Здорова) [12; 11], внаслідок чого поширилося визначення «брані пояси», що вказувало власне на техніку створення виробу та його структуру. В сучасній англомовній текстильній термінології користуються терміном «спренг» («sprang» у перекл. з англ. пружний. — О. К.).

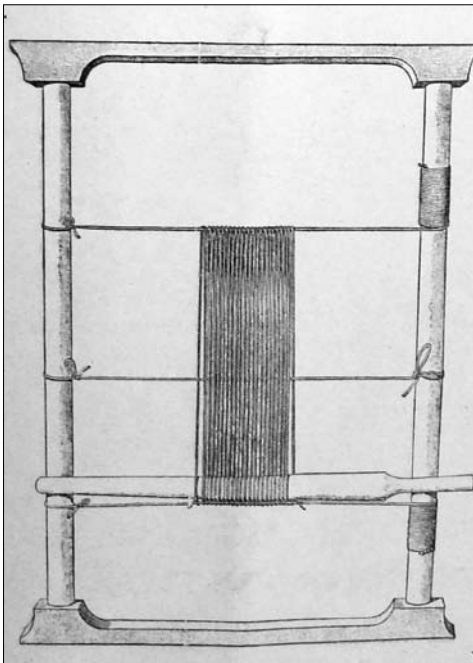
Архаїчне сітчасте плетіння вважається однією з найдавніших текстильних технік [22]. Про це свідчать студії з археології та низка артефактів, які зберігаються в фондосховищах музеїв світу. До прикладу, в добу раннього заліза ця техніка була відома в скандинавських країнах. Сітчасті жіночі головні убори з цих теренів, приміром в Данії, датуються 1400-и рр. до Р.Х. [23]. Про архаїчність свідчать, зокрема, грецькі вазописи (V ст. до Р.Х. — початок н. е.): на них зображено грекинь, які виплітають на рамах-кросенцях ажурні сітчасті вироби [24]. До слова, тривалий час дослідники археоло-

Іл. 1. Рама-кросна для сітчастого плетіння. Фіксування пряжі для початку роботи

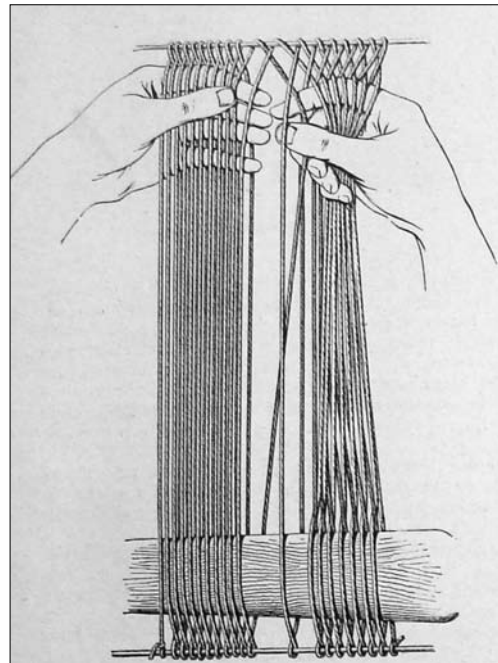

Іл. 2. Рама-кросна для сітчастого плетіння. Початок процесу вертикального снування пряжі (ниток-пар)

Іл. 3. Рама-кросна для сітчастого плетіння. Засновані нитки-пари готові для подальшої роботи (переплітання), унаслідок чого створюється сітчаста пружна структура виробу

гічного текстилю ідентифікували нечисленні фрагменти пам'яток та, головню, відбитки як в'язання (трикотаж). Певною мірою такі висновки базувалися на структурі переплетення та віднайдених спицях.

Іл. 4. Процес переплітання ниток-пар, у результаті якого формується (дублюється) одночасно з двох, вертикально діаметральних, кінців ідентичне сітчасте полотнище виробу. Фіксується кожен ряд паличкою-спицею

Утім, нові дослідження зарубіжних вчених, які мають ґрунтовні напрацювання з застосуванням новітніх підходів, аналізуючи археологічні пам'ятки вивчення архаїчних текстильних технік та текстилю

зокрема³, засвідчили, що ці зразки виконані «спренгом» або «голковим стібком». Власне загострені з обох кінців спиці-палички з остеологічного матеріалу, які ідентифікували як спиці для в'язання, використовували у роботі на рамі (кросенцях), фіксуючи таким чином візерунок ажурного полотна [25].

Низка «спренгових» виробів походить з поховань території коптського Єгипту⁴ (III ст. — VII ст. н. е.)⁵. Чисельну групу становлять жіночі сітчасті головні убори. Зрідка трапляються пояси. З доповнень до одягу — узорчасті ажурні торбини. Сітки для волосся, які за формою нагадують українські традиційні очіпки-збірники XIX — першої третини XX ст., виготовлені з льону й вовни натуральної барви кількох кольорів (білий, жовтий, оранжевий, червоний) та їх поєднання. Візерунки — зигзаги, смуги, ромби, вічка, хрестоподібні мотиви, укладені в орнамент.

Для «спренгу» використовують вертикально видожені (прямокутні) спеціальні дерев'яні рами-кросна (Іл. 1). Довжина поясів зумовлює виготовлення такої конструкції завдовжки до кількох метрів. Тому переважно такі рами розташовують горизонтально до землі (на відміну від вертикально розміщених для виготовлення очіпків). На кросна насновують основу з пряжі одного або кількох кольорів. Відповідно утворюються верхнє та нижнє пасма (Іл. 2). Нитки попаровані по дві: у кожній парі одна зверху, інша — знизу. Процес плетіння полягає в тому, що майстриня переплітає пальцями нитки-пари (верхня-нижня) згідно з особливостями візерунка: верхню нитку першої пари під нижню нитку другої пари. Таким чи-

Іл. 5. Спосіб фіксування кожного переплетеного ряду паличкою-спицею. Фрагмент роботи плетеного старокутського пояса. Майстриня — Марія Сенюк зі Старих Кутів Косівського р-ну Івано-Франківської обл. ПМА 2018. Фото О. Козакевич

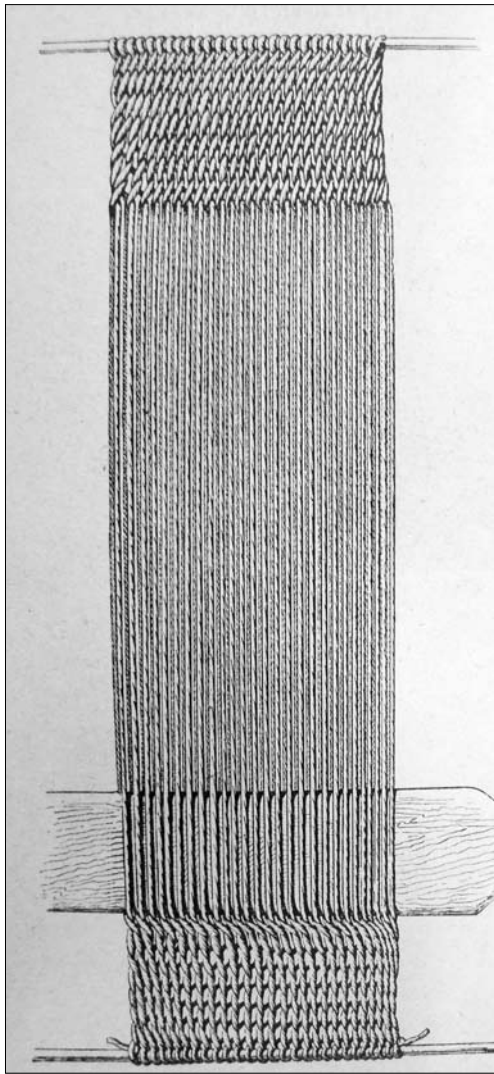
ном перекручують усі натягнуті нитки. Кількість ниток основи залежить від їхньої товщини і необхідної ширини виробу (Іл. 3). Переважно натягували 90—100 ниток: чим більше ниток, тим ширший пояс. У процесі виготовлення сітчасте полотно формується (дублюється) одночасно з двох, вертикально діаметральних, кінців. Структура й орнамент полотна ідентичні з лицевої та виворітної сторони. Після завершення кожного ряду майстриня ущільнює плетиво долонею та поперечно фіксує ряд за допомогою палички-спиці, щоб не розпускалася плетінка (Іл. 4; Іл. 5). Роботу закінчують посередині полотна: ряд викінчують переважно гачком для в'язання або стягують допоміжною ниткою (Іл. 6; Іл. 7; Іл. 8).

Ідентичний спосіб використовується у плетінні поясів по стіні, однак без застосування дерев'яної конструкції. Робота розпочинається від снування ниток основи, які кріпляться на кілках в стіні (пліт, поверхня з гачками, ступня). У такий спосіб утворюється коло з пряжі, де кількість ниток — ширина, а його діаметр — довжина пояса. Після створення заснівку майстриня тримає один кінець пасма і фіксує його на гак, другий — прив'язує собі до живота або за допомогою палички закладає за пояс і починає плести. Утім, існує кілька варіантів фіксування нижньо-

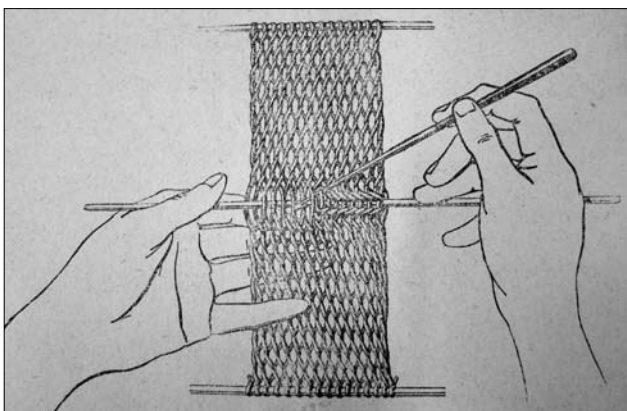
³ (Барбер Е. (*Barber E.J.W.*), Бернхам Д. (*Burnham D.*), Халд М. (*Hald M.*), Турнау І. (*Turnau I.*), Нахлік А. (*Nahlik A.*), Камінська Я. (*Kamińska J.*), Ратт Р. (*Rut R.*)).

⁴ Тому часто в джерелах кінця XIX — початку XX ст. зустрічається назва «єгипетське плетиво», якою означали сітчасте плетіння (спренг).

⁵ Зберігаються в Музеї єгипетської археології Петрі, Великобританія; Музеї Вікторії і Альберта у Лондоні, Великобританія; Музеї Фітцвільяма, Кембридж, Великобританія; Манчестерському музеї, Великобританія; Луврі, Франція; Національному Музеї середньовіччя в Клоні, Франція; Музеї в Лінтці, Австрія; Артгалерея при Манчестерському університеті, Великобританія; Бруклінському музеї, США; Метрополітен музеї, США; Бруклінському музеї, США; Музей декоративно-прикладного мистецтва у Празі, Чехія та ін.

Іл. 6. Процес переплітання ниток-пар, у результаті якого формується (дублюється) одночасно з двох, вертикально діаметральних, кінців ідентичне сітчасте полотнище виробу. Фіксується кожен ряд паличкою-спицею

Іл. 7. Один зі способів закінчення середини плетеного пояса за допомогою в'язального гачка

го краю плетеного пояса, один з яких — вільно спадистий (Іл. 9).

Ще один спосіб створення основи (конструкції) для плетіння — вбивання кілків, відстань між якими близько 3 метрів, в землю. Нитку навивають від першого до третього кілка з перехресним скручуванням перед другим [13; 14]. Усі інші технічні прийоми (переплетення пар ниток, фіксування, закінчення) абсолютно ідентичні до уже зазначених.

Чисельні студії засвідчили, що техніка сітчастого плетіння була поширена в культурі багатьох країн (Литва, Білорусь, Чехія, Словаччина, Польща, Україна⁶). Особливо від другої половини ХІХ — початку ХХ ст. як жіноче рукомесло «єгипетське плетиво» та один зі способів виготовлення «модних» виробів і оздоблення одягового й інтер'єрного призначення. Це підтверджують зразки, надруковані в модних журналах окресленого періоду (сітчасті панчохи, пасочки, торбинки, шалі, подушки, тороки, мереживні стрічки та ін.). Майже до початку ХХ ст. такі ажурні вироби були поширені у світському одязі населення українських земель.

Відомостей про плетені пояси на українських теренах — як елемент історичного костюма порівняно з народними — дещо більше і датуються вони (пояси) принаймні кількома століттями раніше (ХVІІ—ХІХ ст.), ніж етнографічні [26; 27]. Такі вироби були коштовним предметом імпорту, також їх виготовляли для заможних верств суспільства в місцевих цехах і мануфактурах. Це засвідчують описи майна, перелік цехової та мануфактурної продукції, цінники привізного товару тощо. Наприклад, під час Крайової Виставки у Львові 1894 р. увагу відвідувачів, зокрема етнографів, привернули власне міщанські плетені пояси з Жовкви і Куликова (тепер — Жовківський р-н Львівської обл. — О. К.) та Збаражжя Тернопільської обл., які вирізнялися пружною сітчастою структурою. Модні тенденції першої третини ХХ ст. внесли свої корективи, що вплинуло на зміну силуету «модного» одягу, його компоненти, матеріали та техніки виготовлення.

Зі зростанням інтересу до народного мистецтва та створенням музейних колекцій від середини ХІХ ст. з'являється щораз більше відомостей та матеріальних пам'яток про текстильну техніку брання і виробу, виплетені таким способом. «Сітчасте плетіння» використовували у виготовленні українських тради-

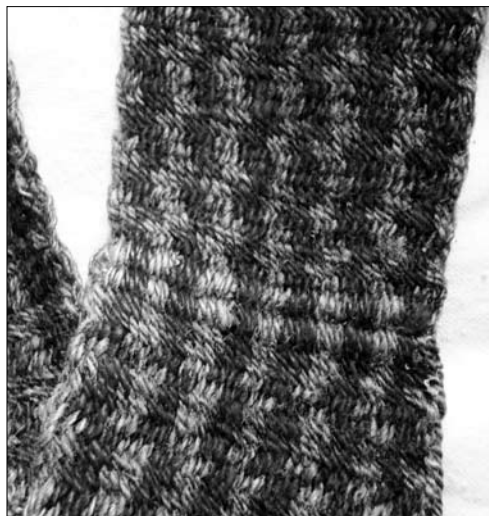
⁶ Сучасний адміністративний поділ.

ційних виробів — очіпків та поясів. Наприклад, на Західному Поділлі технікою «брання» ажурні чепці виплітали до 1930-х років [12]. Носії традиції плетіння поясів демонстрували своє вміння ще наприкінці 1990-х рр. — початку ХХІ ст. (Західне Полісся, гуцульсько-покутське пограниччя). Утім, авторські польові розвідки упродовж 2005—2019-х рр. засвідчили, що в сучасних практиках реконструкції техніки сітчастого плетіння поширені здебільшого в контексті відтворення місцевих традицій народного текстилю [21].

Плетені пояси були поширені в чоловічому та жіночому традиційному одязі на Українському Поліссі, Волині, Поділлі, Бойківщині, Опіллі, Наддніпрянщині, Слобожанщині, а також в окремих локусах на Гуцульщині. Залежно від особливостей комплексів народного вбрання пояси були різної ширини та довжини, зокрема існували варіанти їх фіксування і носіння. Вироби відрізнялися барвою, технічними прийомами виконання, орнаментом (технічним та колористичним). Це формувало низку характерних ознак, що уможливило стверджувати про етнографічні та мистецькі особливості поясів, інколи — доволі упізнавані й навіть унікальні.

На Бойківщині та бойківсько-лемківському пограниччі (сс. Гусний, Тихий, Ужок, Луг, Нова Стужиця Великоберезнянського р-ну Закарпатської обл.) плетені (по стіні) пояси («крайка», «пасик», «плетінка», «пасина») побутовали майже до середини ХХ століття⁷. Жінки носили вузькі пасини (завширшки 7—10 см), чоловіки — ширші: довгі, якими обмотувалися чотири рази, вважалися давнішими; протилежні кінці, які випускали позаду, завершували «стряпки» (тороки). Також «...обмотували лише раз навколо стану і заціпали збоку на гудзик»⁸. «Крайку» ...замотували по два рази, спускали до низу»⁹ [28].

Під час польових досліджень зафіксовано відомості від старожилів про способи виготовлення поясів, колористику та оздоблення. Бойківські пояси «... Плели пояси жінки з обидвох сторін — начіпля-

Іл. 8. Один зі способів закінчення середини старокутського плетеного пояса за допомогою в'язального гачка, приблизно сер. ХХ ст. Приватна колекція Едуарда Радиша, м. Косів Івано-Франківської обл. ПМА 2018. Фото О. Козакевич

Іл. 9. Спосіб плетіння поясу без спеціальної рами, за принципом «по стіні» [Опубліковано: Znamierowska-Prüfferowa M. Paski w okolicy Druskienik. Lud. seria II. T. XII. 1933. S. 35—36]

ли на пальці і перекручували. Також використовували ключки, якими заціпали нитки і плели»¹⁰. «Плели пасини: забивали два кілка, між ними снували нитки пальцями. Виріб робили на довжину 1—1,5 м»¹¹. «Носили плетені пояси червоного ко-

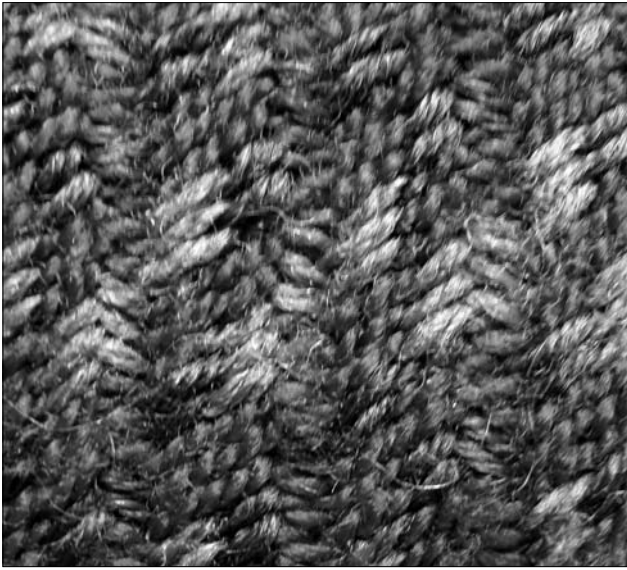
⁷ ПМА. Зап. від Гирич Олени Михайлівни (1941 р. н., уродженка с. Тихий), с. Ужок Великоберезнянського р-ну Закарпатської обл., 2005.

⁸ ПМА. Зап. від Гумен Олени Юрївни (1939 р. н.), с. Вишка Великоберезнянського р-ну Закарпатської обл., 2005.

⁹ ПМА. Зап. від Кренти (Кіт) Марії Іванівни (1933 р. н.), с. Княжпіль Старосамбірського р-ну Львівської обл., 2006.

¹⁰ ПМА. Зап. від Кушнір Олени Юрївни (1938 р. н.), с. Гусний Великоберезнянського р-ну Закарпатської обл., 2005.

¹¹ ПМА. Зап. від Крайнянського Степана Федоровича (1927 р. н.), с. Гусний Великоберезнянського р-ну Закарпатської обл., 2005.

Іл. 10. Фрагмент плетеного старокутського пояса. Майстриня — Марія Сенюк зі Старих Кутів Косівського р-ну Івано-Франківської обл. ПМА 2018. Фото О. Козакевич льору. Пояси робили таким чином: забивали клинцем, зачіпали на чотири пальці і завертали»¹². «Снували по рамі з вовняних ниток, перебираючи руками. Пасина плелася іглицями, коротка... Вставляли паличку в середину і плели в один і другий бік. Починали плести з країв, з країв до середини і далі до країв»¹³.

Виробляли пасини з однотонної доморобної фарбованої вовни яскравих червоного, вишневого, рожевого, синього, зеленого кольорів. Протилежні кінці поясів викінчували «кутасами», «г'омбичками», «б'омблями», «бамбульками», «к'ітульками» — різних форм та розмірів круглі вовняні кульки чи китиці, переважно різних барв, які прикрашали виріб, а також тороками «стряпками» [28].

На Волині й Поліссі побутували одноколірні та поліхромні плетені пояси («крайка»). Найчастіше монохромні виготовляли з пряжі відтінків червоного кольору. Утім, на Рівненському Поліссі (Здолбунівський повіт) наприкінці ХІХ ст. траплялися нефарбовані білі пояси, чорні (Рокитнівський р-н) [15] — носили лише чоловіки [29]. Поліські червоні пояси, плетені «по стіні», були завширшки «як до ліктя майже рука» [16]. Протилежні вужчі кінці поясів при-

крашали ажурними vzорами та викінчували довгими тороками («різами»): «Були плетені пояси, були! В бабуні моєї був. Червоний такий був. Як плели, то того вже не пам'ятаю...»¹⁴. Переважно їх носили у свята: оперізували сукняний верхній одяг «свиту», сорочки, жіноче поясне вбрання. Для однотонних виробів характерний прозірчастий орнамент (на висоті до пів метра), виконаний різними технічними прийомами плетіння, колористика ж другорядна. Основну частину пояса (інколи увесь) виготовляли простим прийомом переплетення пар ниток, унаслідок чого одержували пружну сітчасту структуру. За рахунок способів перекручування і поєднання пасем ниток створювали елементи «вічка». У такий спосіб komponували різномасштабні мотиви «ромби», «зигзаги», які укладали відповідно до схеми орнаменту [30]. «А були плетені пояси. То намотували на стіл, всякі там кольори, а потім перебирали, пальцями перебирали, а потім пересаджували. На то крайка казали»¹⁵ [31].

На Поліссі побутували пояси, які виплітали у поздовжні різнобарвні смуги (що робить їх упізнаваними), колористика яких перегукувалася з жіночими поясними виробами «літниками». Переважно в одному виробі використовували чотири-шість кольорів: білий, відтінки червоного, фіолетового, жовтого, зеленого, синього. Укладали смуги у різних комбінаціях: однакові по ширині, по центру — кольорова смуга-акцент, обабіч якої чергувалися паски інших зазначених барв [32; 33]; різні за шириною [34]; вузькі смуги «зі зміщенням» [35; 36]; «перетикані» (одна смуга перебивається по горизонталі іншим кольором)¹⁶ та інші варіанти поєднання [37].

Декоративним завершенням та барвистою оздобою стали тороки на вужчих протилежних кінцях поясів: однотонні червоні та кольорові тих барв, які використовували у виготовленні пояса. Також прикрашали кольоровими китичками: кручені шнурочки закінчувалися маленькими кутасиками, багато дрібних китиць зав'язували в одну велику, довгі торочки з закрученими кінцями тощо.

¹² ПМА. Зап. від Васильняка Миколи Миколайовича (1932 р. н.), с. Нова Стужиця Великоберезнянського р-ну Закарпатської обл., 2005.

¹³ ПМА. Зап. від Гумен Олени Юріївни (1939 р. н.), с. Вишка Великоберезнянського р-ну Закарпатської обл., 2005.

¹⁴ ПМА. Зап. від Приходько Юлії (Гульки) Павлівни (1921 р. н.), с. Хорохорин Луцького р-ну Волинської обл.

¹⁵ ПМА. Зап. від Залевської Олександрії Ісаківни (1924 р. н.), с. Мерва Горохівського р-ну Волинської обл.

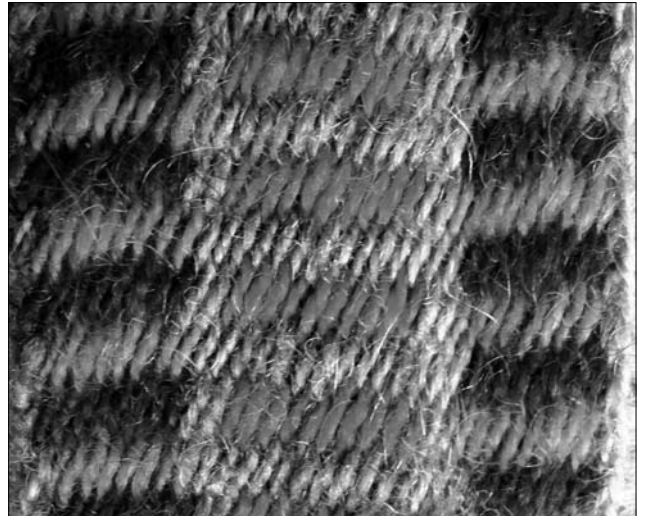
¹⁶ Польові матеріали О. Козакевич. Експедиція на Західне Полісся, 2010 р. Архів автора.

Оригінальними етнографічно-мистецькими характеристиками вирізняються плетені пояси («окрайка», «пасина»¹⁷, «окравка»¹⁸, «окрайка»¹⁹, «очкур», «попружка») головно гуцульсько-покутського пограниччя [21]. Якщо у народному вбранні ткани та шкіряні вироби побутовали на Гуцульщині повсюдно, то сітчасті — лише на західних теренах (етноконтактні смуги), де простежується кілька осередків²⁰ (наприклад, с. Березові Косівського р-ну, смт Печеніжин Коломийського р-ну (Іл. 10), с. Старі Кути Косівського р-ну)²¹.

Плетені пояси були поширені в одязі «березунів». Навіть тоді, коли від сер. ХХ ст. у згаданих місцевостях народна ноша практично вийшла з повсякденного ужитку, в Березовах пояси спеціально плели на весілля для «кнєзя» і «кнєгині». Наприкінці ХХ — на поч. ХХІ ст. березівські майстрині плели «на заказ» в Печеніжин, Великий Ключів, використовуючи орнамент та барви, властиві саме для вбрання цих сіл.

Березівські пояси вирізняються колористикою: це відтінки зеленого (переважно темний та світлий), червоний «цегловий», темно-червоний, жовтий, зрідка трапляється синій. Загалом кольорова гама базується на спорідненому контрасті насичених яскравих барв. Орнамент створюється простими прийомами переплетення, а мотиви чи елементи взору залежать від ритму, кількості пар ниток основи та їх забарвлення. Найчастіше виплітають поздовжні смуги, квадратні або прямокутні елементи різного масштабу. Діагональної динаміки структурі пояса надає напрямок переплетення, який ведуть справа наліво [21] (Іл. 11; Іл. 12).

Одним з осередків плетених поясів із яскраво вираженими художніми ознаками стали Старі Кути. Старокутські відрізнялися від виробів з північно-

Іл. 11. Фрагмент плетеного пояса, с. Нижній Березів Косівського р-ну Івано-Франківської обл. Власність Люсі (Юлії) Малкович (1941 р. н.). ПМА, 2017

Іл. 12. Фрагмент плетеного «березівського» пояса та завершення декоративними китицями, с. Середній Березів Косівського р-ну Івано-Франківської обл., прибіл. 1940-і рр. З домашнього архіву Симич Лідії (1943 р. н.); пояс належав мамі п. Лідії (1911 р. н.). ПМА, 2017

західного пограниччя Гуцульщини характерним способом зав'язування, технологічними прийомами виготовлення та колористикою [38]. Упізнавані пояси кольором — відтінки зеленого, фіолетового, темно-червоного темних тонів (Іл. 13). Традиція плетених поясів поширилася зі Старих Кут і в навколишні села: Малий Рожан, Річка, Рожнів, Тюдів, Пістинь, Виженка Мала, Підзахаричі [39]. Однак ці «окравки»

¹⁷ ПМА. Зап. від Галицької Ганни Михайлівни (1939 р. н.), с. Кути Косівського р-ну Івано-Франківської обл., 2008.

ПМА. Зап. від Дроняк Ольги Василівни (1936 р. н.), с. Самакова Путильського р-ну Чернівецької обл., 2008.

¹⁸ ПМА. Зап. від Поп'юка Антона Степановича (1929 р. н.), с. Рівня Вижицького р-ну Чернівецької обл., 2008.

¹⁹ ПМА. Зап. від Кіселок Параски Олексіївни (1939 р. н.), с. Текуча Косівського р-ну Івано-Франківської обл., 2017.

²⁰ Такі висновки ми робимо на підставі авторських польових студій та низки музейних пам'яток.

²¹ Польові матеріали О.Козакевич. Гуцульщина, 2017 р. Архів автора.

Іл. 13. Фрагмент плетеного «печеніжинського» пояса та завершення декоративними китицями, смт Печеніжин Коломийського р-ну р-ну Івано-Франківської обл., В 2770. НМДМГП

дещо відрізнялися колористично від старокутських: відтінки синього, фіолетового, червоного, бордового, зеленого, жовтого в одному виробі, інколи траплялись однотонні. «Були плетені пояси. То плели на патиках, то перекладалось. Перекидали, були такі патики, а то, що лишалось, робили китиці. Кольори були синій з червонов, самий чисто чорний, синій з червоном і зеленим. То такі полоски були»²². Плетені пояси зі Старих Кут були децю ширші за березівські та печеніжинські — приблизно 10—14 см завширшки. У довжину «окравки», які носили виключно жінки, сягали до двох і півметра, інколи й більше. Спосіб зав'язування теж відрізнявся: пояс обкручували навколо стану поверх «запаски», випускаючи позаду кінці однакової довжини, оздоблені великими декоративними китицями, за художніми ознаками яких упізнавалися старокутські. Наприклад, протилежні вужчі кінці пояса не стягували для формування китиці нитками чи дротом: їх ширина залишалася такою самою, як і виробу²³.

Від середини ХХ ст. традиція плетіння старокутських поясів була призабута. Однак від 1990-х рр. з відродженням місцевих звичаїв та традицій народ-

ного одягу і текстильних технік інтерес до старокутських поясів оживився. На початку ХХІ ст. важлива роль у відновленні традиції плетіння сітчастих поясів належить мешканці Старих Кут — Марії Сенюк [21; 40].

Висновки. У статті розглянуто етнографічні і мистецькі універсальні та унікальні ознаки плетених сітчастих поясів кінця ХІХ — поч. ХХІ століття. Виявлено, що такі вироби побутували у більшості одягових комплексів вбрання до початку ХХ століття. Характерною спільною ознакою для всіх поясів є архаїчна техніка сітчастого плетіння — пружна ажурна структура виробу. Поєднання технічних прийомів давало можливість створювати візерунчасті фрагменти, переважно — на вужчих протилежних кінцях поясів. За рахунок способів перекручування і поєднання пасем ниток утворювалися елементи «вічка». У такий спосіб komponували різномасштабні мотиви «ромби», «зигзаги», які укладали відповідно до схеми орнаменту (Полісся, Волинь, Опілля). Більшість поясів виготовляли у кольорові поздовжні смуги — від двох до семи барв в одному виробі. Їх komponували в дзеркально-симетричному укладі, де в центрі — смуга-акцент, обабіч якої укладали різнокольорові паски (Полісся, Волинь); з центральною смугою чорного кольору «з зигзагом» (Полтавщина). Поширений також узір, в якому кольорові елементи укладали у визначеному ритмі по довжині виробу, однак без дотримання симетрії стосовно осі (Подільські (віницькі), гуцульсько-покутського пограниччя (печеніжинські)). Декоративними особливостями вирізняються старокутські пояси, які характерні і колористикою (відтінки зеленого, фіолетового, темно-червоного темних тонів), і технічними прийомами виготовлення (плетіння зі зміщенням ряд вліво, два — вправо, чим досягалося зигзагоподібної структури).

На початку ХХІ ст. техніка сітчастого плетіння та реконструкція плетених поясів практикується у контексті відновлення традиційних текстильних технік та українського народного вбрання. Наприклад, у Львові цим займається Анна Рогатинська з «Майстерні Магди Дзвін», у Києві — Дарина Алексеєнко, керівник просвітницького центру «Вирій»; у м. Радивилів — «Центр дослідження і відродження Волині», зокрема майстерня історичного ткацтва «Легенди Волині», ідейним сподвижником та керівником якої є Володимир Дзюбак; у Полтаві — Ва-

²² Зап. від Галицької Ганни Михайлівни (1939 р. н.), с. Кути Косівського р-ну Івано-Франківської обл., 2008.

²³ Польові матеріали О.Козакевич. Гуцульщина, 2018 р. Архів автора.

лентина Ануарова-Лісоколенко виплітає полтавські пояси «з вічками»; в Старих Кутах — місцева майстриня Марія Сенюк. Плетені сітчасті пояси можна побачити на базарах зі старовиною, хоча там вони є рідкістю; на відповідних інтернет-сайтах та аукціонах, також такі пам'ятки зосереджуються у приватних колекціях.

Умовні скорочення

МЕХП — Музей етнографії та художнього промислу Інституту народознавства Національної академії наук України (м. Львів)

РОКМ — Рівненський обласний краєзнавчий музей

ВКМ — Волинський краєзнавчий музей

ШМВБ — Шкільний музей бібліотеки у с. Виженка

1. Козакевич О. Українські народні мереживні та в'язані вироби кінця XIX — початку XXI століття: Історіографія питання. *Народознавчі зошити*. Серія мистецтвознавча. 2014. № 5 (119). С. 951—966.
2. *Українське народне мистецтво*. Вбрання. Упор. Колос С., Гургула І., Лобановський Б., Полюскевич О. Вип. 2. Київ: Державне вид. образотворчого мистецтва і муз. літ. УРСР, 1961. 327 с.
3. *Український народний одяг* Торонто; Філадельфія, 1992. 311 с.
4. Ніколаєва Т. *Історія українського костюма*. Київ: Либідь, 1996. 172 с.
5. Ніколаєва Т.О. *Український костюм. Надія на ренесанс*. Київ: Дніпро, 2005. 320 с.
6. Білан М., Стельмащук Г. *Український стрій*. Львів: Фенікс, 2000. 326 с.
7. Білан М., Стельмащук Г. *Український стрій*. Видання друге, доповнене. Львів: Апріорі, 2011. 314 с.
8. Косміна О. *Традиційне вбрання українців*. Київ: Балтія-Друк, 2008. Т. I: Лісостеп. Степ. 160 с.: іл.
9. Косміна О. *Традиційне вбрання українців*. Київ: Балтія-Друк. Т. II. Полісся. Карпати, 2011. 160 с.: іл.
10. Falkowski J. *Zachodnie pogranicze Huculszczyzny. Dolinami Prutu, Bystrzycy Nadwórniańskiej, Bystrzycy Solotwiskiej i Łomnicy*. Lwów, 1937. 170 s.
11. Здоровега Н. Плетіння чи брання? *Народна творчість та етнографія*. 1968. № 2. С. 68—69.
12. Сидорович С. *Художня тканина Західних областей УРСР*. Київ: Наукова думка, 1979. 153 с.
13. Полюхович Є. Виготовлення плетених поясів у с. Сваричевичі Дубровицького району Рівненської області. *Західне Полісся: історія і культура*: Матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 30-річчю Сарненського історико-етнографічного музею (3—4 грудня 2004 року, м. Сарни, Рівненська область). Рівне, 2004. С. 148—151.
14. Пархоменко Т. Особливості виготовлення сітчастих поясів. Пояс у народних віруваннях і звичаях. *Наукові записки*. Вип. VI. Рівне, 2008. С. 239—245.
15. Українець А. *Традиційний одяг Рівненщини: у 2-х кн.* Книга 1. Рівне: У фарватері істин, 2019. С. 161—162.
16. Пономар Л. Народний одяг Правобережного Полісся середини XIX — середини XX століть. Історико-етнографічний атлас. Словник. Київ: Бизнесполиграф, 2015. С. 122—125.
17. Козакевич О. Вбрання. *Мала енциклопедія українського народознавства*. За ред. С. Павлюка. Львів: Афіша, 2007. С. 65—66.
18. Козакевич О. *Традиційні в'язані вироби та мереживо Волині й Полісся: техніки виготовлення, типологія, художні особливості*. Матеріали Третьої Волинської обласної науково-етнографічної конференції «Роде наш красний» (14—15 червня, м. Луцьк). Збірник наукових праць. Вип. 24. Луцьк, 2007. С. 116—121.
19. Козакевич О. Українські традиційні в'язані вироби кінця XIX—XX ст.: локальні особливості (за матеріалами західних областей). *Записки Наукового товариства ім. Т.Г. Шевченка*. Т. CCLXI (261). Праці комісії образотворчого та ужиткового мистецтва. Львів, 2011. С. 503—524.
20. Козакевич О. Традиційні в'язані та мереживні вироби на Бойківщині і Підгір'ї кінця XIX — початку XXI століття: вбрання (за матеріалами мистецтвознавчих експедицій 2005—2006-х рр.). *Народознавчі зошити*. 2015. № 5 (125). С. 1127—1149.
21. Козакевич О. Традиція плетіння поясів на Гуцульщині в XX — на поч. XXI століття. *Народознавчі зошити*. № 2 (140). 2018. С. 372—384.
22. *Архів Інституту народознавства НАН України*. Ф. 1. Оп. 2. Спр. 9 (1953 р.). «С.Й. Сидорович. Українські народні тканини (довідник по фондах музею. 1953 рік» (С. 35—39).
23. *Національний музей в Копенгагені*. URL: <http://folkcostume.blogspot.com/2011/08/kykai-netted-caps-of-lithuania-and.html>). Дата доступу: 17.10. 2009.
24. Σοφία Τσουρίνακη. The technique of Sprang: From the Greek headgear to the woolen headdress of Egypt and the belt of Arcadia. *ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ & ΤΕΧΝΕΣ*. № 84. S. 14—20.
25. Чернай И. Выработка текстиля у племен дьяковской культуры (по материалам Селецкого городища). *Советская археология*. № 4. Москва: Наука, 1981. С. 79.
26. Charewiczowa L. *Lwowskie organizacje zawodowe za czasów Polski Przedrozbiorowej*. Lwów, 1929.
27. Loziński W. *Patrycyat i mieszczaństwo lwowskie w XVI i XVII wieku*. Lwów, 1902.
28. *Архів ІН НАН України*. Ф. 1. Оп. 2. Спр. 530. «Звіт мистецтвознавчої комплексної експедиції на Бойківщину та Лемківщину, 2005 р. (Козакевич О., Олійник О., Федорчук О.)».
29. Znad Buga. *Lud*. 1897. № 1. S. 17.

30. *Архів ІН НАН України*. Ф. 1. Оп. 2. Спр. 667. «Звіт мистецтвознавчої комплексної експедиції на Західну Волинь, 2012 р. (Козакевич О.)».
31. *ВКМ*, О-6314, Волинська обл.
32. *МЕХП*, ЕП-76334 с. Кутин Зарічненського р-ну Рівненської обл.
33. *МЕХП*, ЕП-76273 с. Бишків Любешівського р-ну Волинської обл.
34. *МЕХП*, ЕП-76277 с. Судче Любешівського р-ну Волинської обл.
35. *МЕХП*, ЕП-20927, Полісся.
36. *РОКМ*, с. Бережниця Дубровицького р-ну Рівненської обл.
37. *РОКМ*, Р2-12, Полісся.
38. *ШМБВ*, експозиція, Буковинська Гуцульщина.
39. *Архів ІН НАН України*. Ф. 1. Оп. 2. Спр. 581. «Звіт мистецтвознавчої комплексної експедиції на Буковинську Гуцульщину, 2008 р. (Герус Л., Никорак О., Козакевич О., Шпак О.)».
40. Козакевич О. Марія Сенюк — продовжувачка традиції плетіння старокутських поясів. *Традиції та новації в сучасному дизайні: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Івано-Франківськ, 12 квітня 2018 року). Івано-Франківськ, 2018. С. 28—33.
- REFERENCES
- Kozakevych, O. (2014). Ukrainian Folk Lace and Knitting Items of the Late XIX — Early XXI Centuries: Historiography of a problem. *The Ethnology Notebooks. Art Studies Series*, 5 (119), 951—966 [in Ukrainian].
- Kolos, S., Hurhula, I., Lobanovskiy, B., & Poliuskevych, O. (Eds.). (1961). *Ukrainian Folk Art. Clothing* (Issue 2). Kyiv: Derzhavne Vydavnytstvo Obrazotvorchoho Mystetstva i Muzychnoi Literatury URSS [in Ukrainian].
- Odarchenko, P., & Carynyk, H. (Eds.). (1992). *Ukrainian Folk Costume*. Toronto-Philadelphia: World Federation of Ukrainian Women's Organizations; Folk Art Committee [in Ukrainian].
- Nikolaieva, T. (1996). *History of Ukrainian Costume*. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
- Nikolaieva, T.O. (2005). *Ukrainian Costume. Hope for a Renaissance*. Kyiv: Dnipro [in Ukrainian].
- Bilan, M., & Stelmashchuk, H. (2000). *Ukrainian Clothing*. Lviv: Fenix [in Ukrainian].
- Bilan, M., & Stelmashchuk, H. (2011). *Ukrainian Clothing* (2th ed.). Lviv: Apriori [in Ukrainian].
- Kosmina, O. (2008). *Traditional Clothing of Ukrainians. Forest-steppe. Steppe* (Vol. I). Kyiv: Baltia-druk [in Ukrainian].
- Kosmina, O. (2011). *Traditional Clothing of Ukrainians. Polissia. Carpathians* (Vol. II). Kyiv: Baltia-druk [in Ukrainian].
- Falkowski, J. (1937). *The Western Border of the Hutsul Region. Through the Valleys of Prut, Nadvirna's Bystrzyca, Sotolvyno's Bystrzyca and Jomnica*. Lviv [in Polish].
- Zdoroveha, N. (1968). Weaving or Sprang. *Folk Art and Ethnography*, 2, 68—69 [in Ukrainian].
- Sydoorovych, S. (1979). *Art Fabrics of UkrSSR Western Regions*. Kyiv: Naukova Dumka [in Ukrainian].
- Poliukhovych, Ie. (2004). Sprang Belts Manufacturing in Svarytsevychi Village, Dubrovytsia District, Rivne Region. Proceedings of the Scientific-Practical Conference Dedicated to 30th Anniversary of the Sarny Historical and Ethnographic Museum: *Western Polissia: History and Culture* (Pp. 148—151). Rivne [in Ukrainian].
- Parkhomenko, T. (2008). Features of Manufacturing Sprang Belts. Belt in Folk Beliefs and Traditions. *The Scientific Issues* (Vol. VI, pp. 239—245). Rivne [in Ukrainian].
- Ukraiinets, A. (2019). *Traditional Clothing of Rivne Region* (Vol. 1). Rivne: U Farvateri Istyn [in Ukrainian].
- Ponomar, L.H. (2015). *Folk Clothing of Right-Bank Polissia of the Middle of the XIX — the Middle of the XX Centuries. Historical and Ethnographic Atlas. Lexicon*. Kyiv: Biznespolihraf [in Ukrainian].
- Kozakevych, O., & Pavliuk, S. (Ed.). (2007). Sprang. *The Concise Encyclopedia of Ukrainian Ethnology* (Pp. 65—66). Lviv: Afisha [in Ukrainian].
- Kozakevych, O. (2007). Wolyn and Polissia Traditional Knitted Items and Lace Work: Manufacturing Techniques, Typology, Artistic Features. Proceedings of 3th Volyn Regional Scientific and Ethnographic Conference «*Rode Nash Krasnyj*» (Vol. 24, pp. 116—121). Lutsk [in Ukrainian].
- Kozakevych, O. (2011). Ukrainian Traditional Knitting Items of the End of XIX—XX Centuries: Local Features (According to Western Regions` Materials). *Notes Shevchenko Scientific Society. Labor Section of Ethnography and Folklore* (Vol. CCLXI (261), pp. 503—524). Lviv [in Ukrainian].
- Kozakevych, O. (2015). The Traditional Knitting any Lace Items in Boyko and Pidhiria Regions of the End of XIX — Early XXI Centuries: Clothing (According to Art Studies Expeditions in 2005—2006) *The Ethnology Notebooks*, 5 (125), 1127—1149 [in Ukrainian].
- Kozakevych, O. (2018). Tradition of Weaving Belts on Hutsul Region in the XX — the Beginning of the XXI Centuries. *The Ethnology Notebooks*, 2 (140), 372—384 [in Ukrainian].
- Sydoorovych, S.I. (1953). Ukrainian Folk Fabrics (Museum Funds Directory. 1953). *Archive of Ethnology Institute of the National Academy of Sciences of Ukraine*. F. 1. Op. 2. Case 9. P. 35—39 [in Ukrainian].
- National Museum in Copenhagen. Retrieved from: <http://folkcostume.blogspot.com/2011/08/kykai-netted-caps-of-lithuania-and.html> (Last accessed: 17.10. 2009).
- Tsourinaki, Sofia. The technique of Sprang: From the Greek headgear to the woolen headdress of Egypt and the belt of Arcadia. *Archeology & Arts*, 84, 14—20.
- Chemai, I. (1981). Textile Production Among the Dyakovo Culture Tribes (on the Materials of the Seletskoye Settlement. *Soviet Archaeology*, 4, 70—87 [in Russian].
- Charewiczowa, L. (1929). *Lviv Professional Organizations During the Pre-Partition Poland*. Lviv [in Polish].
- Lozinski, W. (1902). *Patrycyat and Lviv Bourgeoisie in the XVI and the XVII Centuries*. Lviv [in Polish].

- Kozakevych, O., Oliinyk, O., & Fedorchuk, O. (2005). *Report of the Art Studies Comprehensive Expedition to Boyko and Lemko Regions. Archive of Ethnology Institute of the National Academy of Sciences of Ukraine*. F. 1. Op. 2. Case 530 [in Ukrainian].
- From Above the Bug River. (1897). *Lud*, 1, 17 [in Ukrainian].
- Kozakevych, O. (2012). *Report of the Art Studies Comprehensive Expedition to Western Volyn. Archive of Ethnology Institute of the National Academy of Sciences of Ukraine*. F. 1. Op. 2. Case 667 [in Ukrainian].
- MRV, O-6314, Volyn Region.
- MEC (Museum of Ethnography and Crafts of EI of the NASU), EP-76334. Kutyn Village, Zarichne District, Rivne Region.
- MEC, EP-76273. Byshkiv Village, Lubeshiv District, Volyn Region.
- MEC, EP-76277. Sudche Village, Lubeshiv District, Volyn Region.
- MEC, EP-20927. Polissia.
- RM (Rivne Museum). Berezhnytsia Village, Dubrovysia District, Rivne Region.
- RM (Rivne Museum). R2-12, Rivne Region.
- SMV, exposition, to Bukovyna Hutsul Region.
- Herus, L., Nykorak, O., Kozakevych, O., & Shpak, O. (2008). Report of the Art Studies Comprehensive Expedition to Bukovyna Hutsul Region. *Archive of Ethnology Institute of the National Academy of Sciences of Ukraine*. F. 1. Op. 2. Case 581 [in Ukrainian].
- Kozakevych, O. (2018). Maria Seniuk — Continuer the Tradition of Weaving Belts in Stari Kut. Proceedings of All-Ukrainian Scientific-Practical Conference: *Traditions and Innovations in Modern Design* (pp. 28—33). Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].